

INSTITUT PROBOJA ZIDA PRAVNE OSOBNOSTI U HRVATSKOM PRAVU U SLUŽBI AFIRMACIJE (USTAVNE) SLOBODE PODUZETNIŠTVA KROZ ZAŠTITU VJEROVNICA OD NESAVJESNOG POSTUPANJA DUŽNIKA

UDK: 347.72:347.447.5(497.5)
347.447.84(497.5)

DOI 10.51558/2712-1178.2025.11.1.145

Pregledni naučni rad

Valentino Kuzelj, univ. mag. iur.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice

e-mail: valentino.kuzelj01@gmail.com

Dr. sc. Vedran Zlatić, docent

Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

e-mail: vedran.zlatic@pravst.hr

Danijel Javorić Barić, mag. iur.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice

e-mail: javoric.baric@gmail.com

SAŽETAK

Afirmacija predanosti slobodnom poduzetništvu kao temeljnom ustavnom principu uređenja gospodarskih odnosa u Republici Hrvatskoj zahtijeva usvajanje instrumenata zaštite vjerovnika od nesavjesnog postupanja dužnika. U tom smislu institut proboja zida pravne osobnosti trgovačkih društava u hrvatskom pravu predstavlja iznimku od načela odvojenosti pravne osobnosti društva i njegovih članova. Njime se omogućuje vjerovnicima da naplate svoje tražbine od članova društva u slučajevima zlouporabe načela odvojenosti pravne osobnosti, primjerice, kroz miješanje imovine, postizanje nedopuštenih ciljeva ili oštećenje vjerovnika. Ključnu ulogu u primjeni ovog instituta imaju sudovi, koji moraju pažljivo (pr)ocijeniti dokaze i utvrditi zlouporabu. Proboj

zida pravne osobnosti temelji se na načelima savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava. Iako je ovaj institut reguliran Zakonom o trgovačkim društvima, njegova provedba zahtijeva temeljitu sudska interpretaciju kako bi se spriječila arbitrarnost i sačuvala pravna sigurnost. Proboj služi kao zaštita od nesavjesnog ponašanja i afirmacija pravnih standarda, ali se primjenjuje rijetko, s obzirom na potencijalne posljedice za slobodu poduzetništva i gospodarsku stabilnost.

Ključne riječi: *proboj pravne osobnosti, savjesnost i poštenje, odgovornost članova društva, zlouporaba prava, tržišne i poduzetničke slobode*

1. UVOD

Jamstvo tržišnih i poduzetničkih sloboda¹ predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti na kojima je sazdan hrvatski ustavni poredak i koja pripada nepovredivoj srži hrvatskoga Ustava,² tzv. ustavnom identitetu.³ Pritom, iako navedeno jamstvo nije izrijekom uvršteno u katalog temeljnih vrijednosti ustavnoga poretka,⁴ razumnim se čini zaključak kako se ono implicitno pridružuje kanonima ustavne interpretacije kroz svoju povezanost s nepovredivošću vlasništva i vladavinom prava kao najvišim vrednotama hrvatskoga Ustava.⁵ Nadalje, vrijedi istaknuti kako su upravo sloboda poduzetništva, predanost tržišnom gospodarstvu i pravo na slobodno poduzetničko udruživanje neka od temeljnih ishodišnih političko-pravnih načela od kojih je polazio hrvatski ustavotvorac u procesu donošenja

1 Članak 49. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 [pročišćeni tekst], 113/00, 124/00 [pročišćeni tekst], 28/01, 41/01 [pročišćeni tekst], 55/01 [ispravak], 76/10, 85/10 [pročišćeni tekst], Promjena Ustava RH (narodna ustavotvorna inicijativa), 5/14 odluka Ustavnog suda broj SuP-O-1/2014.

2 Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka u predmetu br. U-VIIR-1158/2015 od 21. travnja 2015., paras 43.–43.1.

3 O ustavnom identitetu detaljnije vidi Kostadinov Biljana (2011.), *Ustavni identitet*, u: Bačić Arsen (ur.) *Dvadeseta obljetnica Ustava Republike Hrvatske*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 305–337.

4 Članak 3. Ustava Republike Hrvatske.

5 Kušan Lovorka, Petrović Siniša, „Ustavna jamstva i gospodarski ustroj Republike Hrvatske (o poduzetničkoj i tržišnoj slobodi i pravu vlasništva)“, *Zagrebačka pravna revija*, vol. 8, br. 3/2018, 256.

hrvatskog Ustava 1990. godine.⁶ S obzirom na fundamentalan značaj jamstva poduzetničkih i tržišnih sloboda za gospodarski ustroj suvremene Republike Hrvatske, nije ga primjereno svoditi na negativan aspekt sprječavanja države i trećih od nedopuštenog zadiranja u slobodu poduzetništva. Naprotiv, navedeno načelo zahtijeva aktivno državno djelovanje u cilju izgradnje okružja za neometano odvijanje tržišnih aktivnosti i razvoj slobodnog poduzetništva. Uostalom, sukladno odredbama članka 49. Ustava državi se nalaže proaktivno djelovanje kako bi omogućila jednak pravni položaj svih dionika tržišne utakmice, gospodarski napredak društva i blagostanje svojih građana.

Poticanju poduzetničke aktivnosti služi i mogućnost udruživanja osoba i/ili kapitala u trgovačko društvo kao zaseban pravni subjekt – s pravnom i poslovnom sposobnošću te vlastitom imovinom (odvojenom od imovine svojih članova).⁷ Ipak, odvojenost subjektiviteta trgovačkoga društva od njegovih članova nije dovoljna kako bi omogućila i potaknula poduzetničke pothvate, osobito one značajnije i riskantnije. Odgovor na navedenu potrebu daje zakonsko uređenje pitanja odgovornosti članova za obveze trgovačkoga društva. Upravo je uređenje iz Zakona o trgovačkim društvima⁸ (u nastavku: ZTD) prema kojem članovi društava kapitala (društva s ograničenom odgovornošću i dioničkog društva), kao ni komanditori u komanditnom društvu, načelno ne odgovaraju za obveze društva,⁹ jedan od temeljnih razloga zašto su „[u] praksi najčešća trgovačka društva kapitala (...). To je pravno i gospodarski logično jer predstavlja način na koji osnivači odnosno članovi društva mogu ograničiti svoj ekonomski rizik“.¹⁰

6 Šarin Duška (1995.), *Ustav Republike Hrvatske iz 1990. godine – nastanak i temeljna obilježja*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 40.

7 O pravnoj osobnosti trgovačkog društva vidi Petrović Siniša, Ceronja Petar (2019.), *Osnove prava društava (Deveto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 23–24. O imovini trgovačkog društva vidi *ibid.*, 31–33.

8 Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23.

9 Članak 10. stavak 2. ZTD-a.

10 Petrović Siniša, Ceronja Petar, *op. cit.*, 18.

Ipak, takva odvojenost pravnog subjektiviteta trgovačkog društva i njegovih članova, povezana s neodgovornošću potonjih za dugove društva, može dovesti do neželjenih i negativnih posljedica skrivanja „članova iza pravne osobe društva, postizanjem vlastitih ciljeva s kojima su ušli u društvo i izbjegavanjem svega onoga što bi za njih moglo biti negativno u pravnim odnosima s trećima“.¹¹ Stoga, iako načelo odvojenosti ne treba lakomisleno odbaciti, u iznimnim i opravdanim situacijama treba omogućiti njegovo otklanjanje „pa s društvom i njegovim članovima postupati kao da nisu odvojeni“.¹² Navedenom *zanemarivanju* načela odvojenosti i otklanjanju odredbe o načelnoj neodgovornosti članova trgovačkog društva kapitala (ili komanditora u komanditnom društvu) služi institut tzv. *proboja zida pravne osobnosti trgovačkog društva*.¹³ Pri procjeni treba li utvrditi proboj pravne osobnosti i dopustiti vjerovnicima društva da svoje tražbine prema društvu namire od jednog ili više njegovih članova Barbić ističe kako „ostaje sucu da, ocjenjujući cilj norme, odluči moraju li određene pravne posljedice pogoditi samo društvo ili i njegove članove. Pri tome je poštovanje načela odvojenosti pravilo, a proboj pravne osobnosti iznimka, za što mora postojati poseban razlog“.¹⁴ Iznimnost utvrđenja proboja zida pravne osobnosti potvrđuje i Brnabićevo istraživanje recentnije sudske prakse, iz kojega proizlazi „da su sudovi prepoznali važnu okolnost da je proboj pravno sredstvo koje se koristi samo u ograničenom krugu slučajeva te da predstavlja izuzetak a ne pravilo jer bi olako usvajanje tužbi s tim naslovom dovelo u pitanje smisao postojanja društava kapitala. Naime, učestalim rušenjem zida pravne osobnosti izgubila bi se njihova najvažnija značajka: mogućnost sudjelovanja u poduzetničkom pothvatu a bez rizika neograničene odgovornosti za obveze“.¹⁵

11 Barbić Jakša (2008.), *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio (Treće, izmijenjeno izdanje)*, Organizator, Zagreb, 291.

12 *Ibidem*.

13 Članak 10. stavci 3–4. ZTD-a.

14 Barbić Jakša, *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio (Treće, izmijenjeno izdanje)*, 292–293.

15 Brnabić Ratko (2017.), *Proboj pravne osobnosti u novijoj sudskoj praksi*, u: Aljinović BaraćŽeljana (ur.), *52. jesensko savjetovanje: Računovodstvo, revizija i porezi u praksi*, Udruga računovođa i financijskih djelatnika Split, Brela, 149.

2. ZAKONSKO UREĐENJE INSTITUTA PROBOJA ZIDA PRAVNE OSOBNOSTI U HRVATSKOM PRAVU

Institut proboja zida pravne osobnosti trgovačkog društva (engl. *lifting of the corporate veil* ili *piercing the veil of corporate entity*) predstavlja specifičan institut prava društava. Do njega dolazi kad se ispune pretpostavke, tj. nastupe okolnosti koje opravdavaju zanemarivanje načela odvojenosti pravne osobnosti trgovačkoga društva i njegovih članova, uslijed čega je dopušteno posljedice pojedinih radnji ili pravnih stanja protegnuti i na članove društva (koji načelno ne odgovaraju za obveze društva vlastitom imovinom).¹⁶ Navedeni je institut primjenjiv isključivo na članove društava kapitala (dioničkog društva i društva s ograničenom odgovornošću) i komanditore u komanditnom društvu.

Naime, u društvima osoba članovi u načelu osobno odgovaraju za obveze društva. Tako svaki član javnog trgovačkog društva odgovara vjerovnicima društva neograničeno i solidarno s ostalim članovima društva (cijelom svojom imovinom)¹⁷ te je bez učinka prema trećima bilo kakav sporazum između članova društva kojim bi njihova odgovornost bila uređena drugačije od navedenog.¹⁸ Također, novi član društva odgovara za obveze društva nastale prije njegova pristupanja društvu jednako kao i ostali (raniji) članovi¹⁹ te je i ovdje drugačiji sporazum o odgovornosti između članova društva bez učinaka prema trećima.²⁰ U komanditnom društvu barem jedna osoba mora odgovarati za obveze društva solidarno i neograničeno cijelom svojom imovinom (komplementar), a odgovornost najmanje jedne osobe mora biti ograničena do iznosa određenog imovinskog uloga u društvo (komanditor).²¹ Zakonodavac navedeno sažima u odredbama koje neposredno prethode onima o proboju zida pravne osobnosti, naglašavajući da članovi javnog trgovačkog društva i komplementari u komanditnome društvu za obveze društva odgovaraju osobno, solidarno i neograničeno cijelom svojom imovinom.²²

16 Barbić Jakša, *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio (Treće, izmijenjeno izdanje)*, 293.

17 Članak 68. stavak 1. i članak 94. stavak 1. ZTD-a.

18 Članak 94. stavak 2. ZTD-a.

19 Članak 96. stavak 1. ZTD-a.

20 Članak 96. stavak 2. ZTD-a.

21 Članak 131. ZTD-a. O odgovornosti komanditora detaljnije vidi članak 143. ZTD-a.

22 Članak 10. stavak 1. ZTD-a.

Dodatno, članovi gospodarskog interesnog udruženja također odgovaraju za obveze udruženja cijelom svojom imovinom,²³ s time da je njihova odgovornost supsidijarna, tj. vjerovnik mora isprva pisanim putem pozvati udruženje da ispuni svoju obvezu, a tek ako ono to ne učini u primjerenome roku po primitku poziva, ima pravo (do okončanja likvidacije) zahtijevati ispunjenje obveze od svakog člana udruženja²⁴ te oni tada odgovaraju solidarno (međusobno i s udruženjem).²⁵ Novi član i ovdje u pravilu odgovara za obveze udruženja nastale prije njegova pristupanja udruženju,²⁶ ali ga se može osloboditi odgovornosti za obveze nastale prije pristupanja udruženju (klauzulom sadržanom u ugovoru o osnivanju ili odredbom u pravnome aktu kojim se novoga člana prima u udruženje), s time da takvo oslobođenje proizvodi učinak prema trećima samo ako je objavljeno.²⁷

Nasuprot tome, članovi društva s ograničenom odgovornošću, dioničari dioničkoga društva te komanditori u komanditnom društvu načelno ne odgovaraju za obveze društva – osim u slučajevima *eksplicite* navedenim u ZTD-u.²⁸ Jedan od navedenih slučajeva predstavlja utvrđenje proboja zida pravne osobnosti. Navedeni institut zakonodavac postulira na način da se onaj tko zloupotrebljava okolnost da kao član trgovačkoga društva ne odgovara za obveze društva ne može pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obveze.²⁹ Pritom zakonodavac propisuje četiri slučaja kad se ima smatrati da su ispunjene pretpostavke za utvrđenje proboja zida pravne osobnosti.³⁰ Nadalje, u slučaju da je nad društvom otvoren stečajni postupak, pravo zahtijevati utvrđenje proboja zida pravne osobnosti od strane član(ov)a društva pripada isključivo stečajnom upravitelju.³¹

Navedene se odredbe mogu naizgled učiniti načelnima i nedovoljno specifičnima. Ipak, one odražavaju promjenjivost društvenih odnosa te je njihovo značenje potrebno tražiti u sudskoj praksi koja treba rasvijetliti njihov značaj te konkretizirati kriterije njihove primjene. Kako je prije više

23 Članak 592. stavak 1. ZTD-a.

24 Članak 592. stavak 2. ZTD-a.

25 Petrović Siniša, Ceronja Petar, *op. cit.*, 73.

26 Članak 592. stavak 3. ZTD-a.

27 Članak 592. stavak 4. ZTD-a.

28 Članak 10. stavak 2. ZTD-a.

29 Članak 10. stavak 3. ZTD-a.

30 Članak 10. stavak 4. ZTD-a.

31 Članak 10. stavak 5. ZTD-a.

od stotinu godina pisao Wormser, jedan od najtežih problema s kojima se suočava (korporativni) pravnik jest kada ostati vjeran načelu odvojenosti društva od njegovih članova, a kada ga bezrezervno zanemariti,³² pri čemu odgovor treba tražiti upravo u onim *prosvjetljujućim* slučajevima u kojima su sudovi, suočeni s prijevornim postupanjima, odbili biti sputani teorijom odvojenosti te su probili zid pravne osobnosti gledajući izvan konstrukta pravnog subjektiviteta trgovačkoga društva.³³

Kako ističe Gavella, za osiguranje i zaštitu subjektivnih prava pojedinaca kao središnje točke suvremenih liberalnih pravnih poredaka i omogućavanje odnosa ravnopravnosti sudionika privatnopravnih odnosa, tj. takvih u kojima je svatko ovlašten ostvarivati svoja subjektivna prava i zadovoljavati vlastite interese, poštujući pritom autonomnu sferu i subjektivna prava drugih osoba – nužno je postojanje i aktivno djelovanje pravne države (kao javne vlasti) „čiji će pravni poredak svojim normama razgraničavati područja slobode pojedinaca u tim odnosima, svakome jamčiti slobodu u tim granicama, pa omogućavati i osiguravati njezino izvršavanje, kao i rješavanje mogućih sukoba prava i interesa. Stoga norme privatnog prava, osim što određuju najveći mogući sadržaj subjektivnih prava (i obveza), još i usklađuju njihovo djelovanje, dakle usklađuju područja slobode nositelja subjektivnih privatnih prava u njihovim društvenim, privatno-pravnim odnosima s drugima“.³⁴

U tom je smislu i institut proboja zida pravne osobnosti namijenjen suzbijanju zlorabe prava sudionika obveznih odnosa te afirmaciji načela savjesnosti i poštenja. Naime, riječ je o takvom institutu gdje (trgovački³⁵) sudovi, pri utvrđenju ispunjenosti zakonom propisanih uvjeta, autoritativnom

32 Wormser I. Maurice, „Piercing the Veil of Corporate Entity“, *Columbia Law Review*, vol. 12, br. 6/1912, 496.

33 *Ibid.*, 498.

34 Gavella Nikola (2019.), *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 9.

35 Trgovački sudovi u parničnim postupcima u prvom stupnju sude, između ostaloga, sporove o odgovornosti člana trgovačkog društva za obveze tog društva, u skladu s člankom 34.b stavkom 1. točkom 4. Zakona o parničnom postupku, SL SFRJ, br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

odlukom dopuštaju zanemarivanje načela odvojenosti pravne osobnosti između društva i njegovih članova (ali samo prema vjerovniku koji je postavio zahtjev, odnosno stečajnom upravitelju za vrijeme trajanja stečajnoga postupka nad društvom). Takvo interferiranje javne vlasti u privatnopravne odnose opravdano je i poželjno, ali iznimno i ovisno o zahtjevu oštećenog vjerovnika (odnosno stečajnog upravitelja) te nije u suprotnosti s načelom dispozitivnosti obveznopravnih odnosa kao temeljnog načela obveznoga prava.³⁶ Upravo suprotno, institut proboja zida pravne osobnosti sprječava izigravanje povjerenja i zlouporabu prava skrivanjem iza načela odvojenosti društva i njegovih članova i neodgovornosti potonjih za obveze prvoga. Zakonodavac je pritom odlučio svrstati Republiku Hrvatsku u manjinsku skupinu država koje su zakonski definirale institut koji se u pravnoj teoriji i sudskoj praksi naziva probom zida pravne osobnosti trgovačkoga društva i to postavljanjem otvorene klauzule za njegovo utvrđivanje.³⁷ Dodatno, Brnabić i Ivančev ističu kako bi, čak i u slučaju odsustva eksplicitnih odredbi o probu, odgovornost članova za obveze društva kapitala, odnosno komanditora za obveze komanditnoga društva, proizlazila iz dviju temeljnih odredbi hrvatskog obveznog prava, naime, načela savjesnosti i poštenja te načela zabrane zlouporabe prava.³⁸

S takvom se tvrdnjom na načelnoj razini valja nedvojbeno složiti, naime, moralna je obveza dionika tržišnih odnosa da postupaju u skladu s načelom savjesnosti i poštenja te im je zabranjena svaka zlouporaba prava u tim odnosima. Ipak, upitno je bi li (isključivo) pozivanje na načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava, bez njihove zakonske konkretizacije kroz odredbe *lex generalis* (ZOO), odnosno *lex specialis* (ZTD) propisa, bilo dovoljno za otklanjanje načela odvojenosti. Pitanje izvođenja

36 O načelu privatne autonomije, tj. dispozitivnosti detaljnije vidi *ibid.*, 15–18.

37 Petričević Jan, „Proboj pravne osobnosti s posebnim osvrtom na komparativnu sudsku praksu“, Zagrebačka pravna revija, vol. 12, br. 2/2023, 262.

38 Brnabić Ratko, Ivančev Mario (2017.), *Mixture of Properties and Legal Identities in the Corporate Law*, u: Radic Zeljko, Roncevic Ante, YongqiangLi (ur.), *22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development – „The Legal Challenges of Modern World“*, Varaždin Development and Entrepreneurship Agency, University of Split – Faculty of Law, University of Sarajevo – Faculty of Law, University North & University of Warsaw – Faculty of Management, Split, 261.

(konkretizacije) pravnih pravila iz načela (neizbježno karakteriziranih visokom razinom pravne općenitosti) izrazito je prijeporno i u domeni javnoga prava (koje je nerijetko spremno zanemariti ili ublažiti zahtjeve koji emaniraju iz načela pravne sigurnosti i predvidivosti radi ostvarenja općih ili širih državnih i/ili društvenih interesa). I dok je pri odlučivanju o pitanjima ustavne interpretacije, u kontekstu javnoga prava, dopušteno smisleno i logičko izvođenje načela implicitno sadržanih u drugim odredbama temeljnoga dokumenta³⁹ – konstrukcija (prethodno zakonski neizraženih) pravila u okviru privatnoga prava (a napose obveznih odnosa) pred redovnim i specijaliziranim sudovima ne bi smjela biti dopuštena. Potrebu za ispitivanjem granica sudske interpretacije hrvatski zakonodavac prevenirapostulirajući odredbe o probouju zida pravne osobnosti trgovačkoga društva u ZTD-u, kao *lex specialis* konkretizaciju načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava iz ZOO-a.

3. ODREDBE ZTD-A O PROBOJU ZIDA PRAVNE OSOBNOSTI KAO LEX SPECIALIS KONKRETIZACIJA NAČELA SAVJESNOSTI I POŠTENJA TE ZABRANE ZLOUPORABE PRAVA IZ ZOO-A

Zakonom o obveznim odnosima⁴⁰ (u nastavku: ZOO) kao jedno od temeljnih načela hrvatskog obveznog prava propisana je dužnost sudionika obveznih odnosa da se, pri njihovu zasnivanju te ostvarivanju iz njih proizišlih prava i obveza, pridržavaju načela savjesnosti i poštenja.⁴¹ Dodatno,

39 Na način kako je to u tzv. predmetu *Hartz IV*, izvoodeći pravo na egzistencijalni minimum dostojan čovjeka iz načela Temelnjoga zakona o nepovredivosti ljudskog dostojanstva (članak 1. stavak 1.) i socijalnoj državi (članak 20. stavak 1.), učinio njemački Savezni ustavni sud, vidi Savezni ustavni sud SR Njemačke, Presuda u predmetu *Hartz IV*, 1 BvL 1/09 i dr., od 9 veljače 2010., paras 133–135.

40 Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

41 Članak 4. ZOO-a.

zakonodavac zabranjuje ostvarivanje prava iz obveznih odnosa suprotno svrsi zbog koje su ona propisom ustanovljena ili priznata.⁴² Upravo se u slučajevima zlorabe prava, kao negacije načela savjesnosti i poštenja, ogledaju jasni slučajevi proboja zida pravne osobnosti trgovačkoga društva gdje, iskorištavajući savjesnost i poštenje druge ugovorne strane (vjerovnika), članovi društva (dužnici) zlorabe načelo odvojenosti pravne osobnosti i vlastitu neodgovornost za obveze društva. Stoga, „[č]lan društva ne može ostvarivati prednosti samo zbog toga što se koristi društvom pravnom osobom za ostvarenje svojih ciljeva ako pri tome postupa suprotno tim načelima“.⁴³

U tom je kontekstu važno istaknuti kako je značaj načela savjesnosti i poštenja u hrvatskom obveznom pravu apostrofirano i na simboličkoj razini – činjenicom da ono redosljedom zauzima prvo mjesto među osnovnim načelima ZOO-a.⁴⁴ Pritom su njegovo značenje i doseg ponajprije razmatrani u okviru pravne teorije te pravna praksa s oprezom (ako ne i sumnjom) gleda na mogućnost zasnivanja određenog obveznopravnog zahtjeva isključivo pozivanjem na navedeno načelo (pri čemu je nešto manja zadržka izražena u kontekstu trgovačkopravnih odnosa). Takvo što je dijelom i prirodno s obzirom na to da se razmatranje načela savjesnosti i poštenja, zbog u njemu inherentno sadržanih moralnih konotacija, nalazi na samoj granici „između prava s jedne strane i mudroslovlja (filozofije) s druge strane“.⁴⁵ Ipak, valja uvijek imati na umu kako je riječ o pravnome načelu (standardu) čija svrha nije u postizanju apsolutne pravednosti, odnosno ispravljanju svake nepravde, već je riječ o sankcioniranju isključivo onih nepravdi nastalih uslijed nesavjesnog i nepoštenog ponašanja subjekata obveznog odnosa.⁴⁶

42 Članak 6. ZOO-a.

43 Barbić, Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio (Treće, izmijenjeno izdanje), 296.

44 Gorenc Vilimet al. (2014.), Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, 11.

45 Slakoper Zvonimir, „Načelo savjesnosti i poštenja u trgovačkim ugovorima s međunarodnim obilježjem“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 24, br. 1/2003, 512.

46 Baretić Marko, „Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 24, br. 1/2003, 592.

Tako se načelo savjesnosti i poštenja u praksi ponajčešće pojavljuje kao jedna od pravnih osnova obveznogpravnoga zahtjeva ili argument usmjeren „supstanciranju neke druge (konkretnije) pravne osnove koja je normativno u cijelosti određena, a time i samoga zahtjeva“.⁴⁷ Milotić i Sadrić ukazuju na to da ono konstituira „blanketnu pravnu normu koja omogućuje da se na određena činjenična stanja ispravno primjenjuju druge pravne norme“.⁴⁸ Dakako, iz činjenice da je riječ o otvorenoj pravnoj normi nije dozvoljeno izvoditi zaključak kako ona nije pravno obvezujuća, tj. da predstavlja tek puki ornament temeljnog hrvatskog propisa obveznog prava. Naprotiv, riječ je o kogentnoj pravnoj normi, tj. takvoj koja nije podložna dispoziciji volja strana obveznogpravnoga odnosa te nijedna vrsta obveznogpravnih odnosa nije izuzeta od primjene načela ZOO-a.

Stoga načelo savjesnosti i poštenja u svim vrstama pravnih poslova vezuje strane obveznogpravnoga odnosa i to od trenutka ulaska u pregovore, do potpunog ispunjenja obveza.⁴⁹ Upravo iz promjenjivog karaktera obveznih (kao i uopće društvenih) odnosa proizlazi potreba za obvezivanjem njegovih strana na razini načela, dok je sudovima i pravnoj znanosti prepušteno definiranje i konkretiziranje njegova značenja – čime se ujedno omogućuje sudovima da pojedinačan slučaj (nepredviđen konkretnom pravnom normom) podvedu pod otvoreni pravni standard savjesnog i poštenog postupanja.⁵⁰ Navedeno opisuje Baretić, ističući kako „umjesto da pokuša (unaprijed neuspješno) zakonski urediti sve konkretne slučajeve, zakonodavac postavlja opću odredbu, pravni standard koji omogućava sudu procijeniti je li u konkretnom slučaju ponašanje nekog pravnog subjekta primjereno pravnom poretku. Time se omogućava sudu da, u situacijama u kojima bi primjena pojedinačne pravne norme dovodila do nepodnošljivog rezultata, konkretan slučaj presudi u skladu s duhom zakona“.⁵¹

47 Milotić Ivan, Sadrić Tomislav, „Načelo savjesnosti i poštenja u hrvatskom obveznom pravu“, *Pravo i porezi*, br. 9/2013, 8–9.

48 Ibid., 9.

49 Slakoper Zvonimir, „Savjesnost i poštenje i zlouporaba prava kod samostalnih i apstraktnih pravnih poslova“, *Hrvatska pravna revija*, vol. 14, br. 2/2014, 13.

50 Osrečak Jadranka, „Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja“, *Zagrebačka pravna revija*, vol. 3, br. 1/2014, 54–55.

51 Baretić, Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu, 577.

Unatoč tome, valja imati na umu kako navedenim načelom nisu vezani samo sudovi, već su njegovi primarni adresati upravo sudionici obvezno-pravnih odnosa.⁵² Iz toga proizlazi dvojaka funkcija načela savjesnosti i poštenja: *propisujuća* (u odnosu na ponašanje strana obveznog odnosa) i *vrednujuća* (kao kriterija sudskog prosuđivanja postupanja strana pri vršenju ovlaštenja i ispunjavanju obveza iz toga odnosa).⁵³ Štoviše, u literaturi se uglavnom navodi tročlana klasifikacija funkcija navedenoga načela, naime, *regulativna* (koja uređuje način ispunjavanja obveza), *ograničavajuća* (kojom se utvrđuje zabrana zlorabe prava iz obvezno-pravnoga odnosa) te *korigirajuća* (kojom se sadržaj obvezno-pravnoga odnosa prilagođava, tj. mijenja u skladu s promijenjenim okolnostima).⁵⁴ Tako Baretić ističe da navedeni „sustav funkcionalnih krugova nije izgrađen na jedinstvenom kriteriju. Dok se regulativnom i ograničavajućom funkcijom konkretizira sadržaj ponašanja koje je u skladu s načelom savjesnosti i poštenja, korigirajućom se funkcijom konkretiziraju neke pravne posljedice ponašanja suprotnog to[m] načelu. Potrebno je, također, naglasiti da nema čvrstih granica između pojedinih funkcija načela savjesnosti i poštenja. (...) Mogući su, stoga, slučajevi u kojima će određena radnja subjekta biti zahvaćena djelovanjem nekoliko funkcija načela savjesnosti i poštenja“.⁵⁵

Upravo iz ograničavajuće funkcije načela savjesnosti i poštenja proizlazi zabrana zlorabe prava kao povrede povjerenja između sudionika odnosa obveznog prava.⁵⁶ Pritom ZOO, uz načelo savjesnosti i poštenja, *eksplicite* postulira i načelo zabrane zlorabe prava kao osnovno načelo hrvatskog obveznog prava, iako je ono imanentno (barem na implicitnoj razini) sadržano u svim granama prava – neovisno javnog ili privatnog.⁵⁷ Stoga i načelo zabrane zlorabe prava, kao zasebno načelo ZOO-a koje zabranjuje ostvarivanje prava iz obvezno-pravnoga odnosa suprotno svrsi radi koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato,⁵⁸ valja promatrati kao prirodni *produžetak* načela savjesnosti i poštenja. Ipak, ona nisu potpunoma istovjetna. U suprotnom ne bi bilo potrebe za posebnim propisivanjem zabrane zlorabe prava kao zasebnog načela, nego bi ono proizlazilo iz načela savjesnosti i poštenja. Kako ističe Slakoper, upravo je „pravozaštitni

52 *Ibid.*, 578.

53 *Ibid.*, 579.

54 *Ibid.*, 587.

55 *Ibid.*, 588.

56 *Ibid.*, 590.

57 Gorenc Vilimet *al.*, *op. cit.*, 14.

58 Članak 6. ZOO-a.

interes – sprečavanje zlo[u]porabe prava odnosno zlo[u]porabe povjerenja – crta razgraničenja između promatranog načela [savjesnosti i poštenja, *op. a.*] i zabrane zlo[u]porabe prava“.⁵⁹

Naime, zabrana zlouporabe prava odnosi se na situacije u kojima bi ostvarivanje subjektivnoga prava nekog ovlaštenika, iako formalno unutar pravno dopuštenih granica, bilo protivno cilju zbog kojeg je ono pravno ustanovljeno ili priznato te bi time, posljedično, njegovo ostvarivanje dovelo u pitanje (u cijelosti ili djelomično) mogućnost ostvarenja subjektivnog prava drugog ovlaštenika (i time mu prouzročilo štetu).⁶⁰ Upravo se u zadržavanju ovlaštenika određenog subjektivnog prava unutar dopuštenih granica pri uzrokovanju štete pronalazi „osnovna razlika između zlouporabe prava i ostalih povreda prava“.⁶¹ Pritom se temeljna posljedica zlouporabe prava očituje u zabrani njegova ostvarivanja, čime se ne utječe na opstojnost samoga prava već na mogućnost njegova ostvarivanja (protivno svrsi radi koje je priznato).⁶² U tom smislu Slakoper ističe da, „prema bitno jedinstvenom gledanju pravne literature, vršenje prava protivno svrsi njegova postojanja zabranjeno je, a strani pravnoga odnosa, koja je postupala protivno načelu savjesnosti i poštenja, treba biti oduzeta pravna zaštita koja bi joj pripadala da nije postupala protivno načelu savjesnosti i poštenja“.⁶³

Iz navedenoga je razvidno kako je ključnu ulogu u operacionalizaciji navedenih načela zakonodavac prepustio sudovima koji u svakom pojedinom slučaju, vodeći se objektivnim kriterijima, moraju (pr)ocijeniti jesu li se strane obveznoga odnosa postupale u skladu sa zahtjevima koji proizlaze iz načela savjesnosti i poštenja, tj. jesu li postupale sa stupnjem pažnje koji se od njih očekuje,⁶⁴ naime, onim dobrog domaćina ili dobrog gospodarstvenika,⁶⁵ odnosno dobrog stručnjaka.⁶⁶ Pritom sudac – pri procjeni je li koja od strana svojim držanjem ili postupanjem u pojedinome slučaju povrijedila načelo savjesnosti i poštenja, odnosno je li se koristila određenim pravom protivno svrsi radi koje

59 Slakoper, *Načelo savjesnosti i poštenja u trgovačkim ugovorima s međunarodnim obilježjem*, 530.

60 Gorenc Vilimet *al.*, *op. cit.*, 15.

61 Klasiček Dubravka, „Zlouporaba prava u građanskom pravu“, *Pravni vjesnik*, vol. 22, br. 1–2/2006, 173.

62 Gorenc Vilim *et al.*, *op. cit.*, 16.

63 Slakoper Zvonimir, *Savjesnost i poštenje i zlouporaba prava kod samostalnih i apstraktnih pravnih poslova*, 14.

64 Klasiček Dubravka, *op. cit.*, 183.

65 Članak 10. stavak 1. ZOO-a.

66 Članak 10. stavak 2. ZOO-a.

je priznato – ne smije postupati formalistički niti se (samo)ograničavati na ulogu mehaničkog primjenjivača propisa.⁶⁷ Naprotiv, svrhu načela savjesnosti i poštenja (kao i načela zabrane zlouporabe prava) valja tražiti upravo u zaštiti od formalističke primjene prava. S time u vezi, u literaturi se s pravom navodi kako nije dovoljno stati na navedenoj konstataciji već je potrebno identificirati u čemu se sastoji *neformalistička* primjena prava, zahtjev za kojom emanira iz načela savjesnosti i poštenja. Ona se, naime, sastoji upravo u oduzimanju pravne zaštite nepoštenom i nesavjesnom postupanju.⁶⁸

Iako navedena načela nepobitno predstavljaju imperativne (kogentne) norme koje su sudovi dužni štiti, prijepono je do koje granice ona mogu figurirati kao pravni argumenti na kojima će sudovi zasnivati svoju interpretaciju. Naime, postavlja se pitanje mogu li sudovi pozivanjem *isključivo* na navedena načela oduzeti pravnu zaštitu nepoštenoj strani, tj. onoj koja je svoja subjektivna prava zlouporabila. U svojem recentnom radu Baretić smatra takvo što mogućim, karakterizirajući načelo zabrane zlouporabe prava *operativnim pravnim pravilom* na temelju kojega je sudu dopušteno uskratiti pravnu zaštitu pojedinčeva prava, ako bi njegovo vršenje „bilo u suprotnosti s moralom ili općenito vrijednosnim sustavom na kojem počiva naše pravno i opće društveno uređenje“.⁶⁹ Sličnog je stajališta i sudac Šumanović koji, u svojem izdvojenom podupirućem mišljenju (engl. *concurring opinion*) u recentnom ustavnosudskom predmetu vezanom uz institut zastare, navodi kako se većina, umjesto oslanjanja na načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava kao imperativne norme ZOO-a „koje zabranjuju dolozne maneuvre na štetu sukontraheata, kao i svaku zlouporabu prava (pa i prava na prigovor zastare) koje je prividno u skladu s formalnim slovom zakona, ali u biti ide za ostvarivanjem interesa koje pravna norma ne štiti (...), većina (...) upustila u nemoguću misiju dokazivanja da zastara zapravo nije ni nastupila (...)“.⁷⁰

67 Klasiček Dubravka, *op. cit.*, 185.

68 Usp. Slakoper Zvonimir, *Načelo savjesnosti i poštenja u trgovačkim ugovorima s međunarodnim obilježjem*, 526. i Gorenc Vilimet *al.*, *op. cit.*, 12.

69 Baretić Marko (2022.), *Zabrana zlouporabe prava i zastara u građanskom pravu – zaziru li naši sudovi od primjene općih pravnih načela?*, u: Gardašević Đorđe, Gotovac Viktor, Zrinščak Siniša (ur.), *Pravo i društvo: Liber Amicorum Josip Kregar*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 338.

70 Ustavni sud Republike Hrvatske, Izdvojeno mišljenje suca Šumanovića uz Odluku br. U-III-3062/2019 od 3. studenoga 2020.

Dodatno, u nastavku pojašnjava da „[n]avedene zakonske odredbe [načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava, *op. a.*], naime, s obzirom na svoju korektivnu funkciju suzbijaju formalizam u primjeni općeg ugovornog prava i sprječavaju da nemoralni i fradulozni postupci obučeni u formalnopravno uredno ruho ostvare pravnu zaštitu pozivom na slovo zakona s kojim su u prividnom vanjskom skladu. Time se omogućuje učinak pravno-etičkog standarda '*non omne quod licet honestum est*', koji ne dopušta primijeniti propis mjerodavan za određenu pravnu situaciju ako bi učinak njegove primjene u okolnostima konkretnog slučaja bio u neprijateljstvu s načelom poštenja i savjesnosti“.⁷¹ Takav stav podržava i Baretić te zaključuje kako „sama činjenica da je postupanje određenog subjekta naoko u skladu sa slovom zakona neće biti dovoljna da bi ga se prihvatilo i pravno priznalo; da bi nečije postupanje dobilo pravnu potvrdu ili pravnu zaštitu, ne treba biti u skladu samo sa slovom zakona, već i s duhom zakona“.⁷²

Iako takvo rezoniranje na moralnoj razini nedvojbeno djeluje ispravnim, ono bi se u praksi moglo pokazati umnogome problematičnim, a što je u navedenom predmetu⁷³ izgleda uvidjela i ustavnosudska većina implicitno odbacivši mogućnost da svoju argumentaciju utemelji na načelima savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava kao *operativnim pravnim pravilima*. Naime, riječ je o osnovnim načelima hrvatskog obveznog prava, a koja su (kao i sva druga načela) po svojoj prirodi obilježena visokom razinom apstrakcije. Sličnog je stava i Milotić koji, u ponajboljem i najsustavnijem razmatranju značenja i dosega osnovnih načela obveznog prava, ističe da „[n]ekritičko, neselektivno ili isključivo pozivanje samo na načela ZOO-a, bilo od strane sudionika u obveznom odnosu bilo od sudskih tijela, gotovo će uvijek biti naznaka određenih manjkavosti u održivosti zahtjeva, argumentaciji, utemeljenosti pravne pozicije, obrazloženja i sl.“.⁷⁴ Pravilnim se doima njegov zaključak kako osnovna načela ZOO-a predstavljaju normativne izričaje *sui generis*, a koji uslijed svoje posvemašnje općenitosti i neodređenosti ne mogu udovoljiti zahtjevima koje hrvatska ustavnosudska praksa postavlja pred normu u odnosu na njezinu predvidivost, preciznost, određenost te neposrednu primjenjivost.⁷⁵ U tom

71 *Ibidem*.

72 Baretić, *Zabrana zlouporabe prava i zastara u građanskom pravu – zaziru li naši sudovi od primjene općih pravnih načela?*, 346.

73 Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka br. U-III-3062/2019 od 3. studenog 2020.

74 Milotić Ivan, „Značenje i primjena koncepta osnovnih načela obveznog prava“, *Pravo i porezi*, br. 3/2021, 75.

75 *Ibid.*, 72–73.

smislu navodi kako njihova funkcija „nije da budu neposredno primjenjiva niti su sudionici u obveznim odnosima njihovi primarni adresati, nego ponajprije sud“.⁷⁶ Tvrdnju da su ona ponajprije namijenjena sudovima, koji ih trebaju operacionalizirati i konkretizirati u kontekstu svakog pojedinačnog slučaja, dodatno apostrofira (pokazujući iznimnu razinu svijesti o ograničenim dosezima pravne doktrine) ističući kako isključivo sudac, „u svojoj odluci (u meritornom dijelu njezina obrazloženja) daje autoritativnu i relevantnu praktičnu razradu načela obveznog prava na koju se može bitno poslije mogu pozivati treće osobe (...). Sve ostale razrade, poput doktrinarne, udžbeničke, vlastite stranačke ili kakve druge nemaju ni izraženu težinu ni relevantnost za pravni život poput utvrđenja o osnovnim načelima ZOO-a u sudskoj odluci (...)“.⁷⁷

Uz svijest o tome da, uz zakonodavca, isključivo sudovi imaju pravotvornu ulogu (kako na razini donošenja pojedinačnog pravnoga akta, tako i na općenitoj – interpretacijskoj – razini koja, autoritetom argumentacijske uvjerljivosti, stječe važenje i izvan konkretnoga predmeta), valja biti na oprezu kako interpretativna funkcija sudova u odnosu na načela ne bi prešla u arbitrarno donošenje presuda u skladu sa sučevom vizijom *pravičnosti*.⁷⁸ Isto zaključuje i Baretić navodeći kako bi načelo savjesnosti i poštenja, kao odredba obilježena visokom razinom apstrakcije i neodređenosti, „mogla navesti sudove da ju počnu koristiti u sasvim neprimjerene svrhe, primjerice, kako bi ispravili nepravdičnost koja ponekad proizlazi iz obveznopravnih odnosa“.⁷⁹ I na konkretnoj je razini (u svakodnevnom pravnom životu) upitno koliko su hrvatski sudovi pripremljeni i pripravnici za utemeljenje vlastitih rješenja isključivo na pravnim načelima (bez njihova povezivanja s konkretnim pravnim pravilima). Stoga se iz praktičnih razloga čini uputnim pri odricanju zaštite u vršenju subjektivnog prava strane obveznoga odnosa takvu odluku, uz pozivanje na povredu načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava, utemeljiti i na konkretnim pravnim pravilima. Upravo u tom kontekstu zakonodavac ZTD-om ustanovljuje institut proboja zida pravne osobnosti trgovačkoga društva kao iznimku od pravila o neodgovornosti članova društava kapitala, odnosno komanditora u komanditnom društvu za obveze društva.⁸⁰ To ne znači da su time osnovna načela ZOO-a svedena na larpurlartistički ornament temeljnog propisa hrvatskog obveznog prava. Naprotiv, ona su njime

76 *Ibid.*, 75.

77 *Ibid.*, 74.

78 Usp. Milić Ivan, Sadrić Tomislav, *op. cit.*, 9–10.

79 Baretić Marko, *Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu*, 613.

80 Članak 10. stavak 3. ZTD-a.

operacionalizirana te i dalje igraju ulogu kao interpretativni standardi pri utvrđenju proboja zida pravne osobnosti. Naime, proboj nastaje kao povreda načela savjesnosti i poštenja, odnosno posljedica zlouporabe prava od strane člana društva kapitala, odnosno komanditora u komanditnom društvu. Stoga će kod utvrđenja proboja, uz četiri eksplicitno navedene situacije u kojima se pretpostavlja da je došlo do proboja,⁸¹ uvijek biti neizostavno utvrditi je li član društva postupao nepošteno i nesavjesno te je li zlouporabio odredbe o odvojenosti pravne osobnosti i neodgovornosti za obveze društva. Slično navodi i Osrečak: „U hrvatskom pravu društava jedna je od temeljnih obveza članova društva obveza lojalnog postupanja. Ta je obveza konkretizacija načela povjerenja, koje proizlazi iz primjene načela savjesnosti i poštenja (...). Proboj pravne osobnosti (...) ima oslonac u načelima obveznoga prava, i to u načelu savjesnosti i poštenja te u načelu zabrane zlouporabe prava. (...) Iz navedenoga slijedi da će, među ostalim, u konkretizaciji odgovornosti člana društva prema navedenoj osnovi itekako biti bitno definirati koje je to postupanje suprotno načelu savjesnosti i poštenja“.⁸²

Stoga je ključno da se sudovi, odnosno suci prilikom operacionalizacije načela savjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava (u konkretnom slučaju kao interpretativnih alata pri utvrđivanju proboja zida pravne osobnosti trgovačka društva) vode objektivnim kriterijima te ne pokušavaju supstituirati sadržaj navedenih normi vlastitim viđenjem pravičnosti. Naime, a kako je već *supra* istaknuto, navedena načela usmjerena su dokidanju pretjeranog formalizma u primjeni prava, ali se pritom ne smiju pretvoriti u sredstvo arbitrarnosti primjenjivača norme. Tako se, uz stalnu svijest o inherentno sadržanom potencijalu zlouporabe navedenih načela, ipak potrebno složiti s Klasiček koja ističe kako „postoji potreba da onaj tko tim pravilima udahnuje život, a to su u konkretnom slučaju suci, osim što poznaje tekst zakona, pri njihovoj primjeni na konkretne situacije u tome bude kreativan, hrabar, i naravno neovisan. Kreativan u tom smislu da pronade najispravnije načine primjene pravnih normi na konkretne slučajeve, možda drugačije od uobičajenih. Hrabar u tom smislu da kada pronade ispravan način primjene zakona taj zakon doista tako i primijeni. Neovisan u tom smislu da se ne mora bojati posljedica svoje odluke“.⁸³

81 Članak 10. stavak 4. ZTD-a.

82 Osrečak Jadranka, *op. cit.*, 57–58.

83 Klasiček Dubravka, *op. cit.*, 185.

Naposljetku, iako je uvrštenjem instituta proboja zida pravne osobnosti u zakonski tekst (u obliku otvorene klauzule iz članka 10. stavka 3. ZTD-a) zakonodavac, doduše, izbjegao potrebu izvođenja pravnoga temelja za njegovo utvrđenje (iz drugih odredaba ZTD-a, ali i općih načela obveznoga prava) u sudskoj praksi – pred sudovima je i dalje nimalo laka zadaća podvođenja životnih situacija (činjeničnoga stanja) pod sadržaj zakonskih odredbi o proboju.⁸⁴

4. KLJUČNA ULOGA SUDOVA U OPERACIONALIZACIJI INSTITUTA PROBOJA ZIDA PRAVNE OSOBNOSTI TRGOVAČKOG DRUŠTVA – VAŽNOST SUZDRŽANOG PRISTUPA NJEGOVU UTVRĐENJU

Neporeciva je činjenica kako je pravilo o neodgovornosti članova društava kapitala, odnosno komanditora u komanditnome društvu, nužno za razvoj demokratskih društava i pravnih poredaka utemeljenih, *inter alia*, na slobodi poduzetništva.⁸⁵ Tako, u skladu s iznesenim u uvodnome poglavlju, i hrvatski ustavotvorac usvaja koncept tržišnog gospodarstva utemeljen na jamstvu poduzetničkih i tržišnih sloboda,⁸⁶ a upravo se (uz načelo odvojenosti pravne osobnosti) karakteristika neodgovornosti članova za obveze društva ističe kao temelj gospodarske logike u pozadini činjenice da se u praksi najčešće pojavljuju (osnivaju) društva kapitala. Upravo neodgovornost članova za obveze društava kapitala djeluje poticajno na poduzetničku slobodu i sklonost preuzimanju rizika s ciljem maksimizacije profita. Pritom takvo što ne predstavlja devijantnu praksu (kako se to, gdjekad, nastoji prikazati u društvenim komentarima gospodarskoga života), već redovito

84 Slakoper Zvonimir, „Osobna odgovornost članova društava kapitala za obveze tih društava prema njihovim vjerovnicima (čl. 10. st. 3. ZTD-a)“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 20, br. 2, 1999, 779.

85 Ceronja Petar, „Širenje učinaka arbitražne klauzule na treće putem proboja pravne osobnosti“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 72, br. 1–2/2022, 728.

86 Članak 49. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske.

i uobičajeno funkcioniranje društava kapitala te sama činjenica blagodat neodgovornosti njihovih članova nipošto nije i ne smije biti shvaćena kao *eo ipso* izraz nezakonitoga poslovanja. Ograničenje odgovornosti članova društava kapitala na, u pravilu, snošenje rizika poslovanja društva nužno je za poticanje napretka i konkurentnosti (a što nužno zahtijeva preuzimanje rizika u poslovanju). Stoga je (načelno) onemogućavanje zahvata vjerovnika u imovinu članova neizostavna odrednica društava kapitala te, posljedično, funkcioniranja slobodnog tržišnog gospodarstva.⁸⁷

Iz tog je razloga svako dopuštanje zahvata vjerovnika društva u imovinu njegovih članova nužno potrebno shvatiti kao iznimku. U tom je smislu institut proboja zida pravne osobnosti potrebno promatrati kao sankciju za najteže povrede članskoga položaja, zbog čega dolazi do osobne odgovornosti člana u odnosu na kojeg se dokaže zlouporaba načela neodgovornosti za obveze društva.⁸⁸ To znači da je u svakom pojedinom slučaju potrebno pristupiti utvrđenju proboja „s iznimnom pažnjom te provesti dokazni postupak kako bi se utvrdilo postoje li okolnosti koje opravdavaju neograničenu osobnu odgovornost člana za obveze društva“.⁸⁹

Po prirodi stvari do proboja će najčešće doći u društvima s ograničenom odgovornošću, ponajprije uslijed činjenice da njihovi članovi uživaju blagodat neodgovornosti za obveze društva, ali se istovremeno ne moraju odreći ovlasti vođenja njegovih poslova. To čini oblik društva s ograničenom odgovornošću privlačnim, ali istovremeno pojačava vjerojatnost

87 Usp. Petričević Jan, *op. cit.*, 241–243. Štoviše, upravo u ograničenju odgovornosti članova za obveze trgovačkoga društva treba tražiti primarni razlog povijesnog nastanka društava kapitala, Smoljić Mirko, Gongeta Sanja (2013.), *Proboj pravne osobnosti u hrvatskom pravnom sustavu*, u: Dukić-Mijatović Marijana (ur.), *Zbornik radova X. tradicionalnog međunarodnog naučnog skupa „Pravnički dani Prof. dr. Slavko Carić“ – Aktuelnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe & Univerzitet Privredna akademija, Novi sad, 48.

88 Širola Nina, „Odgovornost članova društva s ograničenom odgovornošću za nedopušten zahvat u imovinu društva“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 61, br. 5/2011, 1718.

89 *Ibid.*, 1719.

da njegovi članovi interese društva i njegovih vjerovnika podrede vlastitima.⁹⁰ Tome pogoduju i posebne odredbe u pogledu osnivanja jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću,⁹¹ a koje ne predstavlja poseban oblik trgovačkoga društva kapitala već svojevrzni inicijalni, privremeni i prijelazni oblik prema društvu s ograničenom odgovornošću.⁹² Time je

90 *Ibid.*, 1687–1688. U kontekstu povećane vjerojatnosti da do proboja zida pravne osobnosti dođe kod društava s ograničenom odgovornošću, u odnosu na dionička i komanditna društva, Slakoper navodi kako „[v]jerojatnost primjene čl. 10. st. 3. ZTD-a na komanditora nije velika zato što u komanditnom društvu uvijek postoji i barem jedan komplementar koji će *ex lege* odgovarati za obveze društva. Također ni vjerojatnost primjene te odredbe na dioničara nije tako velika kao vjerojatnost primjene na člana d.o.o. U većini životnih slučajeva postoji značajno veći broj dioničara jednog d.d. nego članova jednog d.o.o. I zbog toga, ali i zbog razlike u zakonskim konceptima jednog i drugog društva, u pravilu se u dioničkom društvu ne očekuje takav stupanj povezanosti između člana i društva kakav češće postoji u d.o.o. I, konačno, stupanj samostalnosti uprave d.d. i d.o.o. pri vođenju poslova društva nije identičan: u prvom je slučaju veći, a u drugom manji“, Slakoper Zvonimir, *Osobna odgovornost članova društava kapitala za obveze tih društava prema njihovim vjerovnicima* (čl. 10. st. 3. ZTD), 774–775. U tom kontekstu osobito vidi Barbić Jakša, „Odgovornost članova za obveze društva kapitala“, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 53, br. 2/2014, 426–427.

91 Vidi članak 390.a ZTD-a.

92 Ne radi se o novom obliku trgovačkoga društva, već je ono po svemu društvo s ograničenom odgovornošću, s time da se na njega primjenjuju i posebna pravila ZTD-a o jednostavnom društvu s ograničenom odgovornošću (kao i sve odredbe ZTD-a koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću, ako nisu u suprotnosti s navedenim posebnim pravilima). Ono je zamišljeno radi poticanja samozapošljavanja i tzv. *startup* ekonomije, s ciljem da se u relativno kratkom vremenu nakon osnivanja transformira u *punokrvno* društvo s ograničenom odgovornošću. Ipak, takva inicijalna postavka pokazala se pogrešnom te se postavlja pitanje potrebe postojanja jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću u hrvatskom pravu društava. O tome vidi Šafranko Zvonimir, „O potrebi za jednostavnim društvom s ograničenom odgovornošću u Republici Hrvatskoj“, *FIP – Financije i pravo*, vol. 12, br. 1/2024, 23–44.

osnivačima omogućeno osnivanje trgovačkog društva kapitala gotovo bez unosa temeljnog kapitala,⁹³ a uz istovremeno uživanje povlastice neodgovornosti članova za obveze društva, a što ujedno povećava rizik od izbjegavanja odgovornosti i zlouporabe članskoga položaja.⁹⁴ U tom je smislu opravdano postaviti pitanje ima li smisla i opravdanja cilj smanjenja nezaposlenosti (kroz poticanje samozaposlenosti i sitnog poduzetništva) ostvarivati kreiranjem *de facto* novog (i pojednostavljenog) oblika društva s ograničenom odgovornošću?⁹⁵

Ipak, u kontekstu svakog trgovačkoga društva u kojem u pogledu svih (kod društava kapitala) ili određenih (komanditora u komanditnom društvu) članova vrijedi načelo osobne neodgovornosti za obveze društva, činjenica da je određeni oblik trgovačkoga društva podložniji zlouporabi sama po sebi ne može (i ne smije) predstavljati osnovu za tvrdnju kako je došlo do proboja pravne osobnosti. To potvrđuje i Vrhovni sud Republike Hrvatske ističući kako „[o]snivanje društva samo po sebi nije zabranjeno i ne predstavlja zlouporabu odgovornosti da se ne odgovara za obveze društva. U svakom konkretnom slučaju je potrebno utvrditi postoji li takva zlouporaba, primjerice da jedno društvo isporučuje robu, a da se cijena plaća drugom društvu, da jedno društvo isporučuje robu a drugo društvo se bez potrebe pojavljuje kao posrednik i naplaćuje proviziju, da se novo društvo osniva radi toga da se oštete vjerovnici i slično“.⁹⁶

Naprotiv, a kako je *supra* naznačeno, potrebno je u svakom pojedinom slučaju provesti (iscrpan) dokazni postupak ne bi li se utvrdile činjenice na temelju kojih je dozvoljeno (u odnosu na određenog vjerovnika, odnosno tužitelja) *probiti* zid pravne osobnosti trgovačkoga društva (prema članu društva koji je zlorabio članski položaj) i dopustiti namirenje tražbine iz imovine člana društva. Iako osnivanje društva samo po sebi nikad neće

93 Najniži iznos temeljnog kapitala jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću je 1,00 euro, a najniži nominalni iznos poslovnog udjela pojedinog člana također iznosi 1 euro, s time da temeljni kapital i pojedini poslovni udjeli moraju glasiti na pune iznose u eurima, članak 390.a stavak 3. ZTD-a.

94 Brnabić Ratko, Ivančević Mario, „Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 51, br. 2/2014, 450.

95 Šafranko Zvonimir, *op. cit.*, 38–39.

96 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda i Rješenje br. Revt 60/2004-2 od 6. listopada 2004.

predstavljati dovoljnu osnovu za proboj, on će biti moguć ako se osnivanje novoga društva (ili više njih) uspije povezati s namjerom oštećenja vjerovnika. Tako i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske potvrđuje prvostupanjsku presudu u kojoj je utvrđen proboj zida pravne osobnosti na strani tuženika koji je (kao trgovačko društvo) osnovao šesnaest trgovačkih društava u sklopu tuženika (u odnosu društva majke i društava kćeri) te je sve zaposlenike (uključujući tužitelja) rasporedio na rad u jedno od novoosnovanih društava, a na koja je prenio imovinu u tek neznatnom iznosu. Stoga je i Visoki trgovački sud povodom žalbe našao pravilnim utvrđenje da je tuženik kao član društva kćeri zloupotrebio okolnost da ne odgovara za njegove obveze te da je iskoristio novoosnovano društvo za postizanje nedopuštenih ciljeva, a poradi čega je „došlo do proboga pravne osobnosti slijedom čega postoji izvanugovorna zakonska i solidarna odgovornost tuženika kao jedinog člana i osnivača za obveze“ društva kćeri.⁹⁷

Stoga valja naglasiti kako će u skladu sa zakonskom odredbom o probou – kojom je određeno da se član trgovačkog društva koji zloupotrebljava okolnost da ne odgovara za obveze društva ne može pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obveze⁹⁸ – za proboj zida pravne osobnosti odgovarati, odnosno biti pasivno legitimiran isključivo član (ili više njih) koji je zloupotrebio činjenicu da ne odgovara za obveze društva. Pritom nije važno je li član društva fizička ili pravna osoba (tako će i tzv. trgovačko društvo majka, u slučaju zlouporabe, odgovarati za obveze tzv. trgovačkog društva kćeri⁹⁹). Dodatno, za proboj će odgovarati i član društva koji je znao za zlouporabu, ali je na njega pristao (nije ga spriječio niti mu se suprotstavio).¹⁰⁰ Aktivno će legitimirani za podizanje tužbenog zahtjeva s osnove pravila o probou u pravilu biti vjerovnici društva – osim onih koji su rizik svjesno preuzeli, iako su znali ili su morali znati da društvo (najvjerojatnije) neće biti

97 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Presuda br. PŽ 9140/03-3 od 17. siječnja 2006.

98 Članak 10. stavak 3. ZTD-a.

99 „Društvo majka je društvo koje osniva društvo kćer, te u većini slučajeva, postaje njen jedini ili većinski dioničar/imatelj udjela s prevladavajućim utjecajem na vođenje poslova društva kćeri. S obzirom na stupanj kontrole koji društvo majka može ostvarivati u tom odnosu, pitanje proboga pravne osobnosti postaje još važnije“, Braut Filipović Mihaela, „Odgovornost društva majke za obveze društva kćeri“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 32, br. 2/2011, 795–796.

100 Širola Nina, *op. cit.*, 1720–1721.

u stanju ispuniti svoje obveze. Ipak, a u skladu sa *supra* naznačenim, prema članku 10. stavku 5. ZTD-a za vrijeme trajanja stečajnog postupka aktivno će legitimiran za postavljanje zahtjeva biti isključivo stečajni upravitelj.¹⁰¹

U odnosu na vrstu odgovornosti, valja istaknuti kako se radi o odgovornosti za tuđu obvezu, tj. član društva na temelju odredbi o probou odgovara za obvezu društva, a ne za vlastitu obvezu, a zbog čega se na odgovornost člana društva primjenjuju odredbe ZOO-a o solidarnom jamstvu, a ne o solidarnim dužnicima, pri čemu je razlika „jedino u tome što ovdje odgovornost nije preuzeta pravnim poslom, nego je propisana zakonom, ako se za to ispune njime određene pretpostavke“.¹⁰² Odgovornost člana (ili više njih) u odnosu na kojeg je utvrđen probou je solidarna i neograničena, a pridružuje joj se i odgovornost samoga društva. Vjerovnik može birati od kojeg će od više članova (u odnosu na koje je utvrđen probou) zahtijevati ispunjenje tražbine. Tako može ustati sa zahtjevom protiv jednog, nekoliko ili svih članova kod kojih je došlo do proboua, a istovremeno može zahtjev uperiti i protiv samoga društva.¹⁰³ Nadalje, odgovornost člana akcesorna je obvezi društva prema vjerovniku¹⁰⁴ te je riječ o tzv. *vanjskoj* odgovornosti, s obzirom na to da član za ispunjenje obveze odgovara izravno vjerovnicima društva, a ne samome društvu.¹⁰⁵

Teret dokaza da je na strani određenog člana (ili više njih) došlo do zlouporabe, a na temelju čega je dopušteno utvrditi probou zida pravne osobnosti trgovačkoga društva, je na vjerovniku (tužitelju).¹⁰⁶ Pritom nije dovoljno dokazati da društvo nije u mogućnosti ispuniti svoju obvezu,¹⁰⁷ već je potrebno nedvojbeno utvrditi zlouporabu na strani član(ov)a u odnosu na koje(g) se zahtijeva probijanje zida pravne osobnosti. To ponajbolje opisuje

101 Petričević Jan, *op. cit.*, 264.

102 Barbić Jakša, *Odgovornost članova za obveze društva kapitala*, 430.

103 *Ibid.*, 428–429.

104 *Ibid.*, 430.

105 Petričević Jan, *op. cit.*, 263.

106 *Ibid.*, 265.; Barbić Jakša, *Odgovornost članova za obveze društva kapitala*, 426.

107 Štoviše, nemogućnost ispunjenja obveze na strani društva uopće nije uvjet postavljanju zahtjeva protiv vjerovnika s osnove odredbi o probouju. Naprotiv, „dovoljno je da je obveza dospjela i da nije podmirena odnosno da nije uredno podmirena“, Barbić Jakša, *Odgovornost članova za obveze društva kapitala*, 429.

Barbić ističući kako, „[z]aštita vjerovnika počiva na tome da član društva može iskoristiti društvo tako da se može dovesti u pitanje njegova sposobnost podmirenja obveza prema vjerovnicima, pa je to razlog da im se omogućuje podizanje tužbe protiv člana društva. No, nemogućnost društva da podmiri obveze nije osnova na kojoj počiva tužba, jer tu nije riječ o odgovornosti za štetu, nego o odgovornosti prema vjerovniku da će mu obveza društva biti podmirena. Riječ je o rješenju kojim se vjerovniku preventivno pruža zaštita, a ne o sredstvu koje je posljedica nepodmirenja obveze. To je razlog da tužbu protiv člana može podnijeti svaki vjerovnik, a ne samo onaj kojemu društvo ne može podmiriti obvezu. Dovoljno je da mu obveza nije podmirena“.¹⁰⁸

Problem pri dokazivanju zlouporabe na strani člana društva (ili više njih) „proizlazi iz mnogobrojnih sofisticiranih metoda koje se koriste s ciljem zlouporabe“.¹⁰⁹ Stoga zakonodavac, u obliku otvorene klauzule, propisuje četiri situacije kod kojih se smatra da je pretpostavka za proboj zida pravne osobnosti trgovačkoga društva ispunjena (odnosno da je dopušteno utvrditi odgovornost člana za obveze društva). Naime, ako član društva (1) koristi društvo za postizanje cilja koji mu je inače zabranjen; (2) koristi društvo kako bi oštetio vjerovnike; (3) protivno zakonu upravlja imovinom kao da je to njegova imovina (tzv. miješanje imovine); te (4) u svoju ili u korist druge osobe umanju imovinu društva, iako je znao ili je morao znati da ono neće moći podmiriti svoje obveze.¹¹⁰

Navedena četiri slučaja ne predstavljaju zatvorenu klauzulu, već se (na temelju iskustava iz prakse) u navedenim četirima okolnostima presumira da je došlo do proboja. Neprijeporno je kako član društva i na druge načine može zloupotrijebiti blagodat neodgovornosti za obveze društva, ali tužitelj u tom slučaju mora dokazati zlouporabu¹¹¹ (a ne tek okolnosti na koje bi se mogla primijeniti zakonska predmnijeva odgovornosti za proboj, kao u slučajevima nabrojenim u članku 10. stavku 4. ZTD-a). Time se samo olakšava dokazivanje vjerovniku (tužitelju), koji sada mora samo dokazati neku od u članku 10. stavku 4. ZTD-a navedenih okolnosti. I ovdje vjerovnik (tužitelj) mora dokazati postojanje navedenih okolnosti za primjenu pretpostavke da je došlo do proboja, što nipošto ne mora biti lak zadatak. Tako Vrhovni sud Republike Hrvatske ističe kako se član društva, „zaista ne bi mogao

108 Barbić Jakša, *Odgovornost članova za obveze društva kapitala*, 428.

109 Širola Nina, *op. cit.*, 1720.

110 Članak 10. stavak 4. ZTD-a.

111 Brnabić Ratko, *op. cit.*, 141.

pozivati da ne odgovara za obveze društva, ako koristi društvo za to da bi postigao cilj koji mu je zabranjen. U postupku nije međutim utvrđivano je li prvotuženik koristio stečajnog dužnika za postizanje zabranjenih ciljeva, a niti se u obrazloženju drugostupanjske presude navodi koji su to zabranjeni ciljevi, odnosno koje su to 'svrhe' koje je prvotuženik postigao (ili pokušao postići), a koje 'inače ne bi mogao postići'. Miješanje imovine je također jedan od tipičnih slučajeva koji mogu dovesti do proboja pravne osobnosti, a ono postoji kada se za pojedine ili sve predmete koji ulaze u imovinsku masu ne može jasno i sigurno odrediti pripada li pravo glede tih predmeta u imovinu društva ili u imovinu člana. Prvostupanjski sud nije utvrdio da je došlo do miješanja imovine, pa se ne može ispitati kako je drugostupanjski sud došao do takvog zaključka, posebno imajući u vidu da ne navodi za koje se konkretno predmete nije moglo jasno i sigurno odrediti ulaze li u imovinu prvotuženika ili u imovinu stečajnog dužnika. (...) Teret dokaza je na tužitelju pa on treba iznijeti činjenice i predložiti dokaze o tome da je društvo osnovano radi postizanja zabranjenih ciljeva (kajih ciljeva, koje radnje je prvotuženik poduzimao radi ostvarenja tih ciljeva), da je došlo do miješanja imovine (za koje konkretno predmete se nije moglo jasno odrediti spadaju li u imovinu prvotuženika ili u imovinu stečajnog dužnika) ili da postoje druge konkretne okolnosti koje ukazuju na to da je prvotuženik zlopotrijebio okolnost da kao član društva ne odgovara za njegove obveze".¹¹² Pritom član društva može vjerovniku koji je protiv njega ustao sa zahtjevom za utvrđenjem proboja pravne osobnosti istaknuti kako prigovore društva (dužnika), a koji nisu strogo osobne naravi, tako i vlastite prigovore kojima, npr. „pobija postojanje zloporabe“.¹¹³

O težini dokazivanja zloporabe (ili okolnosti na koje je moguće primijeniti zakonsku pretpostavku da je došlo do proboja, u skladu s člankom 10. stavkom 4. ZTD-a) govori i činjenica da, iako su se hrvatski trgovački sudovi relativno često bavili pitanjem proboja zida pravne osobnosti, „[u] najvećem broju predmeta sudovi donose odbijajuće presude“.¹¹⁴

112 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda i Rješenje br. Revt 60/2004-2 od 6. listopada 2004.

113 Barbić Jakša, *Odgovornost članova za obveze društva kapitala*, 432.

114 Brnabić Ratko, *op. cit.*, 144.

5. ZAKLJUČAK

U trenutku napuštanja starog društvenog uređenja i stvaranja novog sustava početkom 90-ih godina prošloga stoljeća Republika Hrvatska se izrijekom odlučila na usvajanje tržišnog gospodarstva koje će biti građeno na slobodnom i poštenom nadmetanju između različitih gospodarskih subjekata. O takvoj namjeri hrvatskog ustavotvorca najbolje svjedočiteljna političko-pravna načela koja su bila vodilja pri donošenju novog Ustava 1990. godine, a među kojima se izrijekom navode i sloboda poduzetništva, tržišno gospodarstvo te pravo na slobodno poduzetničko udruživanje. Naposljetku i Ustavni sud Republike Hrvatske je ustvrdio da Ustavom zajamčena poduzetnička i tržišna sloboda predstavljaju „sveobuhvatno načelo za uređenje gospodarskog poretka Republike Hrvatske i temeljnu odluku ustavotvorca o karakteru tog poretka“.¹¹⁵ Nadalje, Ustavni sud ističe da se odredba članka 49. Ustava o poduzetničkoj i tržišnoj slobodi uvijek mora sagledavati kroz prizmu članka 3.u kojem su sadržane temeljne vrednote hrvatskog ustavnog poretka te i ona sama predstavlja jedno od nepromjenjivih načela na kojima počiva identitet hrvatske ustavne države. Na taj način su tržišne i poduzetničke slobode ustavnosudskim pravorijekom postavljene uz bok najvišim vrednotama hrvatskog ustavnog poretka.

Unatoč tome, gospodarski život se ne odvija u uzvišenim, pokatkada i preapstraktnim sferama ustavnih vrednota i načela, stoga njihova efektivna zaštita uvelike ovisi o učinkovitosti operacionalizacije ustavnih postulata na užim i konkretnijim pravnim područjima ordinarnog zakonodavstva. Tako je u ovome radu prikazano kako institut proboja pravne osobnosti trgovačkoga društva u okviru hrvatskog ustavnopravnoga sustava s jedne strane predstavlja konkretizaciju temeljnih načelasavjesnosti i poštenja te zabrane zlouporabe prava iz ZOO-a te istovremeno postaje jamstvom očuvanja poduzetničke i tržišne slobode. Navedena načela svakako sudio temeljnog korpusa pravnih kanona na kojima je hrvatski zakonodavac namjeravao ustrojiti pravni poredak u okviru još uvijek mlade tržišne ekonomije. Pritom uvođenje instituta proboja zida pravne osobnosti predstavljajoš jedan aktivni korak zakonodavca da se u gospodarskim odnosima navedena načela osnaže te postanu stvarni mehanizam putem kojeg će subjekti tržišne utakmice dobiti mogućnost sudske zaštite od prijevargog i nepoštenog postupanja te time osigurati zaštitu svojih legitimnih interesa.

115 Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka u predmetu br. U-VIIR-1158/2015 od 21. travnja 2015., paras 43.–43.1.

Sve to nesumnjivo, barem na teorijskoj razini, dovodi do toga da pojedinci mogu s većim povjerenjem stupati u gospodarske pothvate. Reguliranje instituta proboja zida pravne osobnosti u ZTD-u možemo tumačiti kao proaktivno djelovanje zakonodavca koji je odlučio intervenirati u sferu ustavom zajamčene poduzetničke i tržišne slobode, ali ne kako bi ograničio tržišno gospodarstvo, nego upravo suprotno – kako bi omogućio njegov prirodni i organski razvoj minimizirajući mogućnost provođenja malicioznih i prijevornih namjera pojedinih subjekata gospodarskih odnosa. Dakle, može se uzeti kako i na ovaj način država ispunjava svoje obveze iz članka 49. Ustava koje se odnose na osiguranje jednakog položaja poduzetnika na tržištu te poticanje gospodarskog napretka društva u cjelini, a posljedično tome i osiguranje blagostanja i pravne sigurnosti svih pojedinaca.

LITERATURA

a) Knjige i članci

1. Barbić Jakša (2008.), *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio (Treće, izmijenjeno izdanje)*, Organizator, Zagreb.
2. Barbić Jakša, „Odgovornost članova za obveze društva kapitala“, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 53, br. 2/2014, 397–434.
3. Baretić Marko, „Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 24, br. 1/2003, 571–615.
4. Baretić Marko (2022.), *Zabrana zloporabe prava i zastara u građanskom pravu – zaziru li naši sudovi od primjene općih pravnih načela?*, u: Gardašević Đorđe, Gotovac Viktor, Zrinščak Siniša (ur.), *Pravo i društvo: Liber Amicorum Josip Kregar*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 333–353.
5. Braut Filipović Mihaela, „Odgovornost društva majke za obveze društva kćeri“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 32, br. 2/2011, 795–828.

6. Brnabić Ratko (2017.), *Proboj pravne osobnosti u novijoj sudskoj praksi*, u: Aljinović Barać Željana (ur.), *52. jesensko savjetovanje: Računovodstvo, revizija i porezi u praksi*, Udruga računovođa i financijskih djelatnika Split, Brela, 137–151.
7. Brnabić Ratko, Ivančev Mario (2017.), *Mixture of Properties and Legal Identities in the Corporate Law*, u: Radic Zeljko, Roncevic Ante, Yongqiang Li (ur.), *22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development – „The Legal Challenges of Modern World“*, Varaždin Development and Entrepreneurship Agency, University of Split – Faculty of Law, University of Sarajevo – Faculty of Law, University North & University of Warsaw – Faculty of Management, Split, 260–271.
8. Brnabić Ratko, Ivančev Mario, „Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 51, br. 2/2014, 449–469.
9. Ceronja Petar, „Širenje učinaka arbitražne klauzule na treće putem proboja pravne osobnosti“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 72, br. 1–2/2022, 727–753.
10. Gavella Nikola (2019.), *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb.
11. Gorenc Vilim *et al.* (2014.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb.
12. Klasiček Dubravka, „Zlouporaba prava u građanskom pravu“, *Pravni vjesnik*, vol. 22, br. 1–2/2006, 173–188.
13. Kostadinov Biljana (2011.), *Ustavni identitet*, u: Bačić Arsen (ur.) *Dvadeseta obljetnica Ustava Republike Hrvatske*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 305–337.
14. Kušan Lovorka, Petrović Siniša, „Ustavna jamstva i gospodarski ustroj Republike Hrvatske (o poduzetničkoj i tržišnoj slobodi i pravu vlasništva)“, *Zagrebačka pravna revija*, vol. 8, br. 3/2018., 255–276.
15. Milotić Ivan, „Značenje i primjena koncepta osnovnih načela obveznog prava“, *Pravo i porezi*, br. 3/2021, 70–75.

16. Milotić Ivan, Sadrić Tomislav, „Načelo savjesnosti i poštenja u hrvatskom obveznom pravu“, *Pravo i porezi*, br. 9/2013, 7–19.
17. Osrečak Jadranka, „Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja“, *Zagrebačka pravna revija*, vol. 3, br. 1/2014, 53–77.
18. Petričević Jan, „Proboj pravne osobnosti s posebnim osvrtom na komparativnu sudsku praksu“, *Zagrebačka pravna revija*, vol. 12, br. 2/2023, 241–290.
19. Petrović Siniša, Ceronja Petar (2019.), *Osnove prava društava (Deveto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
20. Slakoper Zvonimir, „Osobna odgovornost članova društava kapitala za obveze tih društava prema njihovim vjerovnicima (čl. 10. st. 3. ZTD-a)“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 20, br. 2, 1999, 773–788.
21. Slakoper Zvonimir, „Načelo savjesnosti i poštenja u trgovačkim ugovorima s međunarodnim obilježjem“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 24, br. 1/2003, 511–548.
22. Slakoper Zvonimir, „Savjesnost i poštenje i zlouporaba prava kod samostalnih i apstraktnih pravnih poslova“, *Hrvatska pravna revija*, vol. 14, br. 2/2014, 12–20.
23. Smoljić Mirko, Gongeta Sanja (2013.), *Proboj pravne osobnosti u hrvatskom pravnom sustavu*, u: Dukić-Mijatović Marijana (ur.), *Zbornik radova X. tradicionalnog međunarodnog naučnog skupa „Pravnički dani Prof. dr. Slavko Carić“ – Aktualnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe & Univerzitet Privredna akademija, Novi sad, 47–57.
24. Šafranko Zvonimir, „O potrebi za jednostavnim društvom s ograničenom odgovornošću u Republici Hrvatskoj“, *FIP – Financije i pravo*, vol. 12, br. 1/2024, 23–44.
25. Šarin Duška (1995.), *Ustav Republike Hrvatske iz 1990. godine – nastanak i temeljna obilježja (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

26. Širola Nina, „Odgovornost članova društva s ograničenom odgovornošću za nedopušten zahvat u imovinu društva“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 5/2011, 1687–1728.
27. Wormser I. Maurice, „Piercing the Veil of Corporate Entity“, Columbia Law Review, vol. 12, br. 6/1912, 496–518.

b) Propisi

1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 [pročišćeni tekst], 113/00, 124/00 [pročišćeni tekst], 28/01, 41/01 [pročišćeni tekst], 55/01 [ispravak], 76/10, 85/10 [pročišćeni tekst], Promjena Ustava RH (narodna ustavotvorna inicijativa), 5/14 odluka Ustavnog suda broj SuP-O-1/2014.
2. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.
3. Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ, br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.
4. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23.

c) Sudske odluke

1. Savezni ustavni sud SR Njemačke, Presuda u predmetu *Hartz IV*, 1 BvL 1/09 i dr., od 9. veljače 2010.
2. Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka u predmetu br. U-VIIR-1158/2015 od 21. travnja 2015.

3. Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka br. U-III-3062/2019 od 3. studenoga 2020.
4. Ustavni sud Republike Hrvatske, Izdvojeno mišljenje suca Šumanovića uz Odluku br. U-III-3062/2019 od 3. studenoga 2020.
5. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda i Rješenje br. Revt 60/2004-2 od 6. listopada 2004.
6. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Presuda br. PŽ 9140/03-3 od 17. siječnja 2006.

CORPORATE VEIL-PIERCING IN THE CROATIAN LAW IN SERVICE OF THE AFFIRMATION OF (CONSTITUTIONALLY GUARANTEED) ENTREPRENEURIAL FREEDOM THROUGH THE PROTECTION OF CREDITORS AGAINST THE DEBTORS' UNFAIR BEHAVIOR

Valentino Kuzelj, MA (Law)

Special hospital for medical rehabilitation Krapinske Toplice (Croatia)

e-mail: valentino.kuzelj01@gmail.com

Vedran Zlatić, PhD, Assistant professor

Faculty of Law, University of Split (Croatia)

e-mail: vedran.zlatic@pravst.hr

Danijel Javorić Barić, MA (Law)

Special hospital for medical rehabilitation Krapinske Toplice (Croatia)

e-mail: javoric.baric@gmail.com

ABSTRACT

Affirmation of entrepreneurial freedom as the foundation of the Croatian economic system requires the adoption of legal instruments aimed at the protection of creditors against the debtors' unfair behavior. In this sense the institute of corporate veil-piercing in Croatian law represents an exception to the principle of separation between company's legal personality and its members. It allows creditors to claim debts from company members in cases of abuse, such as mixture of properties, pursuing prohibited objectives, or harming creditors. Courts play a pivotal role in applying this legal institute, carefully assessing evidence to determine misuse. Veil-piercing is grounded in the principles of good faith, fairness, and the prohibition of abuse of rights. While codified in the Companies Act, its implementation demands thorough judicial interpretation to avoid arbitrariness and ensure legal certainty. This doctrine

protects against misconduct and upholds legal standards but is applied sparingly due to its potential impact on entrepreneurial freedom and economic stability.

Keywords: *piercing the corporate veil, principle of good faith, liability of company members, abuse of rights, market and entrepreneurial freedoms*